

och särskilt brittiska källor vet forskarna ändå en hel del.

Från att ha dominerats av en imperialistisk orientalistisk syn, enligt vilken Indiens modernisering tillskrevs det brittiska styrets välsignelsebringande inflytande, betonade nationalistiska historiker i början av 1900-talet i stället det koloniala arvet som orsaken till underutvecklingen. Denna kritik mot kolonialismen kom efter självständigheten att utgöra den ideologiska basen för en politik med inriktning på självtillit och statlig styrning i stället för britternas *laissez-faire*-politik. Enligt det dominerande paradigmet var utveckling och underutveckling respektive industrialisering och avindustrialisering två sidor av samma mynt. Ekon av en sådan historiesyn finns också i Wibecks bok.

Med dagens globalisering, liberalisering och snabba tillväxt är det en uppfattning som börjat förlora terräng även bland indiska historiker. Enligt specialisten på Indiens koloniala historia, Tirthankar Roy, är det rimligare att betrakta Indien och Storbritannien som två olika mynt, vilka påverkades av globala krafter och sitt ömsesidiga beroende, men också av sina olikheter. I så måtto skymmer den ensidiga fokuseringen på externa faktorer en rad interna utvecklingshinder, som ett lågproduktivt jordbruk, en outvecklad industri och tjänstesektor, låg utbildningsnivå och begränsade investeringsmöjligheter.

Sören Wibecks indiska historia är välskriven, idérik och briljant i sina enskildheter, men med sitt ideografiska perspektiv lyckas den sämre med att begripliggöra dynamiken i det historiska skeendet. Kanske är det symtomatiskt att boken, förutom några rader i inledningskapitlet, inte alls behandlar det trendbrott som de senaste årtiondenas snabba ekonomiska tillväxt innebär. Bakgrunden för en förståelse av orsakerna till den utvecklingen saknas helt enkelt i Wibecks bok.

*Stockholms universitet*

PER HILDING

Anna Lihammer, *Vikingatidens härskare* (Lund: Historiska media 2012). 271 s.

Vikingetiden er alle vegne for tiden, både i underholdningsindustrien og forskningsverdenen. Anna Lihammers bog om *Vikingatidens härskare* er skrevet før denne populistiske bølge tog fat, men vil sikkert nyde godt af dette. Det betyder også at der for tiden af mange bøger publiceret og på vej om vikingetiden som konkurrerer om de samme læsere, hvilket stiller et højt krav til disse bøger. *Vikingatidens härskare* er skrevet til den historisk-arkæologiske interesserede privat person, den er letlæselig med mange flotte billeder.

Lihammers formål med bogen er at bringe vikingetiden ud fra den skygge af nationalisme, som hun argumenterer for har overskygget og påvirket forskningen alt for længe til en bredere befolkning. Hun vurderer at denne nationalisme med fokus på konger og krigere der viser fortidens storhedstid har domineret og skabt det billede af vikingetiden som eksisterer hos den almene befolkning i dag. For Lihammer er dette nationalistiske billede, denne chauvinisme, synonymt med en neglekt af kvinders betydning og rolle i samfundet, dette viser hun ganske overbevisende især sidste halvdel af bogen. Det er desværre også men denne tilgang hun skaber det største brist ved bogen, da hun prøver de første 150 sider at beskrive den generelle historiske og samfundsmæssige udvikling, og her fejler at inkorporere kvinder. Det er først på side 64 at kvinder først virkelig nævnes og her kun som døtre, koner, og dronninger. Det er først fra kapitlet "Den livsvigtiga kulten" fra side 123 at vigtigheden af Lihammers tese bliver lagt frem.

Denne første halvdel af bogen er den del som har det mest nationalistiske perspektiv, ud fra ordets klassiske betydning, idet Lihammer veksler naturligt mellem de forskellige områder i Skandinavien. Manglen af fokus på genus og lavere socialklasser i denne første halvdel af bogen kan begrundes med Lihammers valgte fokus på at kigge på vikingetidens herskere og kan derfor overses. Overraskende er den store teknologiske udvikling der fandt sted fra jernalder til vikingetid inden for skibsbyggeri udeladt, som man ellers ville forvente at finde i sådan et værk skrevet af en historisk-arkæolog, og kun et par sider bliver brugt på de togter der gik øst og vest, imens vikingernes opdagelse af Amerika er relegeret til to sider. Til gengæld bliver måden hvorpå vikingerne levede, udøvede magt og interagerede med hinanden gennemgået fyldegørende og Lihammer bruger et kapitel på den udvikling som aristokratiets godser og centralpladserne gennemgår fra sen jernalder til begyndelsen af middelalderen, elegant gjort med tanke på hvor arkæologitugt emnet kan have en tendens til at være.

Bogens anden halvdel som primært handler om vikingetidens religioner, begravelsesritualer og grave er fokus på grave med kvinder, fællesgrave og andre materielle fund der har været oversete både af gammel og nyere forskning. Det er i Lihammers behandling af vikingetidens grave hvor at hendes ekspertise virkelig skinner igennem, disse bliver gennemgået nøgternt og interessevækkende, og hun skifter elegant mellem forskellige grave, fund og fundsteder. Hendes diskussion af grave der muligvis har tilhørt vølver er interessant, navnlig vølvernes stave. En anden vigtigt pointe Lihammer har omkring gravene, er de flydende genusgrænser i vikingetiden som har gjort at arkæologerne har ignoreret mandegrave med kvindeudstyr. Disse kapitler får en til at ønske at bogen hed "Vikingetidens grave", da dette ville på mange måder ville være en mere passende titel. Selvom denne anden halvdel af

bogen er meget mere spændende og levende skrevet er fokus primært på fund gjort i Sverige og Skåne, og kun med enkelte danske eksempler, næsten ingen norske, og ingen vikingegrave fra øst eller vest rejssende vikinger. For en svensk læser ville dette måske ikke fremstå så tydeligt, men blandt andet manglen af norsk kildemateriale er en kilde til frustration for denne anmelder. Til gengæld er det her at kildematerialet er mest varieret og overaskende nok er Lihammer mere kritisk omkring de skriftlige kilder, når man ser bort fra sagaerne, end de materielle fund, men som Lihammer selv siger side 32: "Alting är ju inte materiellt."

Nogle vil måske mene at denne anmeldelse er hård i sin kritik, især med tanke på at bogen tilbage i 2012 vandt årets bog om svensk historie. Bogen er da også udmærket, med en del spændende pointer, og var på sin vis et gennembrud for tre år siden, men der er som sagt blevet publiceret mange bøger om emnet, både på de skandinaviske sprog og på engelsk og en del af disse er bedre skrevet, med bedre balance mellem både genus og bedre overblik over, både for privat personer men også for historikere såvel som arkæologer. En af de bedre af disse er Anders Winroths bog fra 2014, *The Age of Vikings*, som på mange måder opnår på et højere plan alt det som Lihammer hævder at ville med sin bog.

Lunds universitet

KERSTIN HUNDAHL

Kristina Fjelkestam, Helena Hill & David Tjeder (red.), *Kvinnorna gör mannen: Maskulinitetskonstruktioner i kvinnors text och bild 1500–2000* (Göteborg: Makadam 2013). 352 s.

Maskulinitetsforskningen har länge dominerats av teorier om att manlighet främst konstrueras homosocialt, i relation till andra män snarare än heterosocialt, i samspel mellan män och kvinnor. Detta framhåller redaktörerna till antologin *Kvinnorna gör mannen*.

Hur kvinnor betraktat och konstruerat män och manlighet har sällan belysts på ett systematiskt sätt i den historiskt inriktade genusforskningen. Den här boken lyfter därför fram kvinnors beskrivning av manlighet under olika historiska skeden – från tidigmodern tid fram till idag – med hjälp av brev, dagböcker, skönlitteratur och politiska texter. I ett bidrag används dock inte text som källa, utan film. Filmvetaren Tommy Gustafsson skriver om regissören och producenten Karin Swanström, en "kvinna med makt att skapa manlighet" (s. 77), som gjorde ett stort antal filmer, främst komedier, under svensk mellankrigstid. Författaren konstaterar att Swanströms